

РОЗДІЛ IV

Регіональна економіка та економіка природокористування

УДК 338.22:332.142(477)

Володимир Захарченко,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів,
Черкаський державний технологічний університет
E-mail: zakharchenkovn@i.ua

<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2018-01-102-110>

Особливості формування й реалізації пакету економічних реформ в Україні та її регіонах

У статті зроблено спробу обґрунтувати періодизацію економічних реформ в Україні. Сформульовано основний зміст реформ на національному й регіональному рівнях. Сформовано пакет та виділено блоки споріднених реформ. Наведено характеристики сприйняття громадянами окремих реформ. Розглянуто бізнес-процес реформ та особливості управління ним. Визначено ключові показники результативності реформ.

Ключові слова: економічні реформи, пакет реформ, періодизація реформ, бізнес-процес реформ, управління реформами, оцінки результативності реформ.

Постановка наукової проблеми та її значення. Нестабільний і кризовий стан української економіки зумовлює підвищення інтересу науковців і практиків до проблематики економічних реформ на національному та регіональному рівнях. Реформи зазвичай пов'язані зі сподіваннями на покращення економічної ситуації в країні загалом, регіонах і територіальних громадах. Уважається, що кінцевим результатом економічних реформ має бути підвищення рівня і якості життя. У зв'язку з цим важливо простежити етапність формування та особливості реалізації пакету економічних реформ в Україні і її регіонах.

Аналіз дослідження цієї проблеми. Проблеми реформування української економіки на національному рівні розкривали К. Бліщук, Г. Третяк, А. Гальчинський, В. Гесць, А. Гриценко, Б. Данилишин, П. Єщенко, Я. Жаліло, І. Крючкова, О. Левковець, В. Ляшенко, Н. Мариненко, В. Онищенко, С. Савельєв, Б. Тирус та ін. вчені. Найбільше уваги вивченню регіональних аспектів економічних реформ приділила Н. Белікова. Але, незважаючи на достатню розробленість цієї проблематики, немає єдиного підходу до періодизації економічних реформ, не сформовано їхній пакет (із розбивкою на окремі блоки), недостатньо уваги приділено питанням підтримки реформ із боку громадян, фрагментарно розглянуто питання щодо управління бізнес-процесами реформ та не повною мірою визначено основні показники ефективності реформ.

Мета дослідження – формування цілісної картини щодо етапності, структури, особливостей проведення, управління й результативності економічних реформ на національному та регіональному рівнях.

Завдання статті:

- обґрунтувати періодизацію й розкрити основний зміст економічних реформ в Україні на національному та регіональному рівнях;
- сформувати пакет і виділити блоки споріднених реформ;
- з'ясувати обізнаність громадян зі змістом окремих реформ та навести їхні оцінки результативності реформ;

© Захарченко В., 2018

– розглянути бізнес-процес економічних реформ у часі та з'ясувати особливості управління ним у сучасних умовах;
 – визначити ключові показники результативності економічних реформ загалом і в розрізі окремих реформ.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Економічні реформи – це засновані на економічній теорії перетворення в економічній системі країни, які зазвичай приносять позитивні соціально-економічні результати через відносно короткий період.

Успіх економічних реформ у країні залежить не лише від правильності вибору теоретичних засад, але й від стану національної економіки та світових тенденцій (глобалізації, регіоналізації, посилення нерівномірності в розвитку окремих країн і регіонів, виникненням економічних криз тощо). У разі неуспіху економічних реформ зазвичай відбувається загострення соціально-економічних і політичних проблем на національному та регіональному рівнях.

Економічні реформи в незалежній Україні та її регіонах проводилися в декілька етапів. Їх можна виділити за термінами перебування на своїх посадах президентів України. Звичайно, на кожному з етапів проводилися (більш чи менш успішно) необхідні реформи (табл. 1).

Таблиця 1

Етапи економічних реформ в Україні та її регіонах

Етап	Період президентства	Результати реформ	
		на національному рівні	на регіональному рівні
Перший – стримування ринкових перетворень	Л. М. Кравчука (1991–1994)	Лібералізація цін та зовнішньоекономічної діяльності; мала приватизація	Спроби підтримки регіонів, їх ключових галузей у зв'язку з розривом усталених господарських зв'язків підприємств та загостренням проблем збуту продукції
Другий – активізації ринкових перетворень	Л. Д. Кучми (1994–1999)	Сертифікатна приватизація, що часто супроводжувалася нелегітимною «прихватацією»; створення передумов для появи на українському ринку фінансово-промислових груп; грошова реформа, початок реформи аграрного сектору (розпаювання земель тощо)	Надання регіонам більших прав щодо регулювання соціально-економічного розвитку без утручання центральної влади
Третій – олігархізації економіки	Л. Д. Кучми (1999–2004)	Формування бізнес-структур вітчизняних олігархів; продовження реформи аграрного сектору (створення агрохолдингів тощо)	Формування засад державної регіональної політики
Четвертий – невикористаних можливостей	В. А. Ющенко (2005–2010)	Вступ України до СОТ; збільшення фінансування соціальних програм	Державна підтримка розвитку проблемних регіонів
П'ятий – невизначених перспектив	В. Ф. Януковича (2010–2014)	Модернізація інфраструктурних об'єктів (у зв'язку з проведенням Євро-2012); активізація євроінтеграційних процесів	Застосування програмно-цільового підходу та реалізація стратегій регіонального розвитку
Шостий – пловинчастих і декларативних реформ	П. О. Порошенка (2014 – по сьогодні)	Захист країни від російської агресії; асоціація до ЄС; реалізація пакету реформ (див. далі), більшість із яких має положинчастий або показний характер (спрямовані переважно на «гасіння бюджетних пожеж» і подальше збагачення олігархів)	Децентралізація системи управління з метою регіонального розвитку та формування спроможних територіальних громад
Сьомий (перспективний): радикальних реформ	...	Перебудова інституційного базису економіки; подолання корупції; приборкання інфляції; реалізація «плану Маршалла» для України; неоіндустріалізація країни; розв'язання базових проблем життєзабезпечення населення	Забезпечення сталого саморозвитку регіонів на інноваційній основі

Джерело: розробка автора.

На *першому етапі* реформ, який презентувала «Програма економічних реформ і політики України» (1992 р.), передбачено заходи (у межах одного року) щодо роздержавлення й приватизації підприємств, землі, житлового фонду, реформування податкової системи, скорочення дефіциту бюджету тощо. Зрозуміло, що такі масштабні перетворення потребували значно більше часу й належного фінансового забезпечення. Більшість із цих реформ були невдалими, тому що вітчизняні реформатори показала нерозуміння глобальних стратегічних цілей трансформації планової економіки в ринкову [1, с. 287].

На *другому етапі* реформ сформовано умови для появи на українському ринку фінансово-промислових груп, на базі яких згодом сформувалися бізнес-структури вітчизняних олігархів. У 1995 р. запущено реформу сертифікатної приватизації. Вона дала змогу роздержавити більшу частину економіки країни, але не зробила більшість громадян реальними власниками, тому що частину ваучерів викуплено за безцінь, а друга їх частина знецінена через неконтрольовану емісію акцій підприємств й організацій. У 1996 р. розпочалася реформа аграрного сектору. Землі колгоспів розпайовано між селянами, котрі раніше працювали в них. У тому самому році (у вересні) проведено грошову реформу, яка на деякий час дала змогу стабілізувати фінансову ситуацію в Україні.

На *третьому етапі* реформ основні заходи були спрямовані на олігархізацію української економіки – формування олігархічних бізнес-структур, у т. ч. в аграрному секторі (агрохолдингів). Це дало змогу підвищити ефективність виробництва в реальному секторі економіки та, відповідно, темпи зростання ВВП. Це сприяло в короткостроковій перспективі стабілізації соціально-економічної ситуації в країні, але в довгостроковій перспективі становило серйозні виклики для країни, оскільки «перекривало кисень» для формування багатокладної економіки, формування середнього класу й досягнення соціальної злагоди в суспільстві, що, зрештою, переросло в майданні протести.

Найбільші сподівання українське суспільство поклало на *четвертий етап* реформ, коли до влади в Україні прийшов В. А. Ющенко з яскраво вираженою проукраїнською позицією. На жаль, більшість з обіцяних на майдані реформ не було реалізовано. До активу реформ цього періоду можна віднести хіба що вступ України в СОТ (і то з багатьма застереженнями) та реалізацію низки соціальних програм, що передбачали підвищення виплат за народження дітей, підвищення пенсій тощо. Справедливості ради, варто відзначити, що на результати реформ цього періоду суттєво вплинула світова фінансово-економічна криза 2008–2009 рр. Із метою її подолання Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки ПРООН запропонував Україні Рекомендації щодо економічних та інституціональних реформ 2009 р. Вони зводилися до забезпечення макроекономічної стабільності, посилення ринкових інституцій і «м'якої» інтеграції у світогосподарські зв'язки.

На *п'ятому етапі* реформ передбачалося не тільки забезпечити післякризовий розвиток української економіки, а й реалізувати низку структурних реформ, які б забезпечили її модернізацію. Це було зафіксовано в національній доповіді «Новий курс: реформи в країні 2010–2015», підготовленої ученими НАН України. Але відповідь на найбільш гострі проблеми того періоду давала Програма економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». Вона передбачала реформи з приватизації й управління державною власністю, дерегуляції та розвитку підприємництва, системи державного управління, фінансового, аграрного й енергетичного секторів, транспортної інфраструктури, житлово-комунального господарства, освіти, соціальної сфери, медичного обслуговування та ін. Однак більшість із цих реформ не було реалізовано, тому що виконавча влада не була готова до цього. У результаті вони «перекочували» в наступний етап реформ. Помітні успіхи були тільки в реформуванні дорожньо-транспортної та спортивної інфраструктури, що пов'язано з проведенням «Євро-2012». Активізація євроінтеграційних процесів мало не призвела до асоціації України в ЄС. Щоправда, «задній хід» тодішньої влади став каталізатором соціального збурення в країні, яке вилилося в новий майдан, але тепер уже кривавий, яким скористалася Росія для реалізації своїх агресивних намірів. Російська агресія ще більше загострила соціально-політичну та економічну кризу в країні.

На *шостому етапі* реформ із метою подолання кризових явищ в українському суспільстві й економіці зокрема створено Національну раду реформ (НРР). Її перше засідання під головуванням Президента України П. О. Порошенка відбулося 24 грудня 2014 р. На ньому затверджено Стратегію сталого розвитку України на період до 2020 р. та членів Виконавчого комітету, створено Проектний офіс реформ і погоджено Національну модель управління реформами [2]. В останній визначено перелік ключових реформ, які можна об'єднати в три блоки:

– *суспільно-політичні реформи*, що спрямовані на вдосконалення державного устрою та підвищення національної безпеки (конституційна, виборчого законодавства, державного управління, судова, правоохоронної системи, оновлення влади й антикорупційна, національної безпеки та оборони). До цього блоку реформ потрібно відносити й програму з просування інтересів України у світі, яка також має вагому економічний складник;

– *економічні реформи*, що реалізуються у фінансовому та реальному секторах економіки (управління державною власністю, дерегуляції й розвитку підприємництва, державних закупівель, фінансового ринку, податкова, сільського господарства, енергетики). Реформа енергетики, зокрема, передбачає реалізацію програми енергонезалежності України та розв'язання екологічних проблем;

– *соціальні реформи* (системи охорони здоров'я, освіти та ін.).

Потрібно зауважити, що після *Революції Гідності* коаліція громадських активістів, експертів, журналістів і науковців, аби спрямувати енергію протесту в енергію реформ та досягти невідворотності змін в Україні, запропонувала т. зв. *Реанімаційний пакет реформ*. Його враховано в пакеті Національної ради реформ, але позитивом ми вважаємо виділення в ньому як окремих реформ публічних фінансів (бюджетної), наукової сфери, охорони довкілля та деяких інших [3].

Загалом же пакет реформ НРР, на нашу думку, потрібно доповнити реформами з деолігархізації економіки, публічних фінансів, неоіндустріалізації країни (структурної перебудови, старт-індустріалізації, технологічної модернізації, інвестиційного забезпечення), ринку праці, соціального захисту населення (монетизації пільг, житлового будівництва), екологізації економіки (зі збереження клімату, переробки твердих побутових відходів тощо).

Із врахуванням цих економічних реформ можна сформувати такі їх блоки: інституційні, фінансового, аграрного й промислового секторів, інфраструктури, сектору зовнішньоекономічної діяльності, організаційних структур управління економікою, соціально-орієнтовані, енергетичні та еколого-орієнтовані. Крім того, стоїть завдання щодо підвищення підтримки окремих реформ із боку громадськості, починаючи від обізнаності з ними й закінчуючи оцінкою темпів і результативності їх реалізації (табл. 2).

Таблиця 2

Пакет економічних реформ та оцінки окремих реформ респондентами

Економічні реформи	Частка респондентів (%) щодо			
	інформованості про реформи		позитивної оцінки темпів і результативності реформ	
	11'2015	11'2016	11'2015	11'2016
1	2	3	4	5
Інституційні				
З управління державною власністю	...	...	...	...
Із дерегуляції та розвитку підприємництва	16	13	23	27
Із деолігархізації та монополізації економіки	...	...	...	...
Із подолання корупції в економічній сфері	55	53	17	21
Державних закупівель	20	27	25	39
Фінансового сектору				
Фінансового ринку	19	15	22	24
Податкова	24	21	23	27
Бюджетна	...	...	...	...
Аграрного сектору				
Земельна	10	10	21	24
Із реорганізації сільськогосподарських підприємств				
Промислового сектору				
Із реконструкції й структурної перебудови	...	...	...	...
Із смарт-індустріалізації	...	...	...	...
Із технологічної реструктуризації	...	...	...	...
Із залучення інвестицій	...	...	...	...

1	2	3	4	5
Інфраструктури				
Дорожньо-транспортної інфраструктури	...	...	...	...
Проект «Цифрова Україна»	...	...	...	...
Сектору зовнішньоекономічної діяльності				
Із захисту внутрішнього ринку в умовах глобалізації	38	48	29	43
Із диверсифікації ринків та освоєння ринків ЄС				
З імпортозаміщення				
Організаційних структур управління економікою				
Із корпоратизації підприємств	...	...	...	...
Із транснаціоналізації економіки	...	...	...	...
Із кластеризації економіки	...	...	...	...
Із децентралізації управління	42	29	69	60
Соціально-орієнтовані				
Освітня	27	33	29	27
Ринку праці	...	...	...	...
Медична	22	31	13	23
Із соціального захисту населення	...	...	...	...
Пенсійна	...	...	...	...
Енергетичні та еколого-орієнтовані				
Енергетичні	23	19	26	25
Із переробки побутових відходів	...	...	...	...

Джерело: складено автором; оцінки реформ наведено за [4, с. 88–89].

Найбільшою інформованість громадян країни віком від 18 до 55 років, що мають доступ до Інтернету (із квотною вибіркою за статтю, віком, регіоном та розміром населеного пункту) є щодо реформи з подолання корупції (55 %), зокрема і в економічній сфері, а найменшою – щодо реформи аграрного сектору економіки (10 %). При цьому найбільшу позитивну оцінку щодо темпів проведення й результативності отримала реформа з децентралізації управління (понад 60 %), можливо тому, що значна частина населення безпосередньо брала участь у процесі об'єднання територіальних громад. Натомість оцінки результативності медичної реформи є найнижчими (23 %), хоча частка респондентів, які вважають її успішною, стрімко зростає.

Управління економічними реформами в Україні має свої особливості. Національна модель управління реформами, у т. ч. й економічними, спирається на низку *стратегічних документів*, серед яких – Угода про Асоціацію України з ЄС, Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», Коаліційна угода, Меморандум України з МВФ, План законодавчого забезпечення реформ, Програма діяльності уряду з виконання Стратегії 2020-на поточний рік (2015 і наступні роки).

Головними *суб'єктами процесу реформування* економіки України та її регіонів є Національна рада реформ (НРР), виконавчий комітет реформ, лідер кожної з реформ, цільова команда реформи й проектний офіс.

Національна рада реформ – це платформа для забезпечення консенсусу в проведенні реформ. Рішення приймаються більшістю голосів за умови консенсусу Президента, Прем'єр-міністра та Голови Верховної Ради України.

Виконавчий комітет реформ (по одному представнику від Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України) розробляє порядок денний засідань НРР, готує пропозиції рішень НРР і забезпечує їх виконання, розробляє показники та проводить моніторинг досягнення цілей реформ.

Відповідальність за розробку й упровадження реформ несуть *лідери реформ* – відповідні Міністри Кабінету Міністрів України, голови інших центральних органів виконавчої влади або інші призначені особи.

Для розробки та впровадження реформ відповідальний за реформу створює *Цільову групу реформ*, призначає співголів і затверджує персональний склад Цільової групи реформ.

Проектний офіс (ПО) надає підтримку відповідальним за реформи в координації їхнього бізнес-процесу. ПО створюється терміном на два роки (до створення необхідної потужності в продовженні реформ у виконавчій владі).

Бізнес-процес економічних реформ у часі має такий вигляд (рис. 1).

Розробка та впровадження економічних реформ складається з чотирьох етапів: 1) діагностика (2–4 тижні); 2) розробка й пріоритет ключових ініціатив (4–8 тижнів); 3) розробка заходів на впровадження реформ (2–12 місяців); 4) супровід і контроль прийняття проектів (2 тижні – 12 місяців). Паралельно відбуваються три процеси: комунікація та громадські обговорення; ідентифікація й упровадження Quick wins (швидких перемог); комунікація та пошук синергії з іншими групами. На кожному з етапів реформ їхні суб'єкти проводять певні заходи й одержують відповідні результати [2, с. 6].

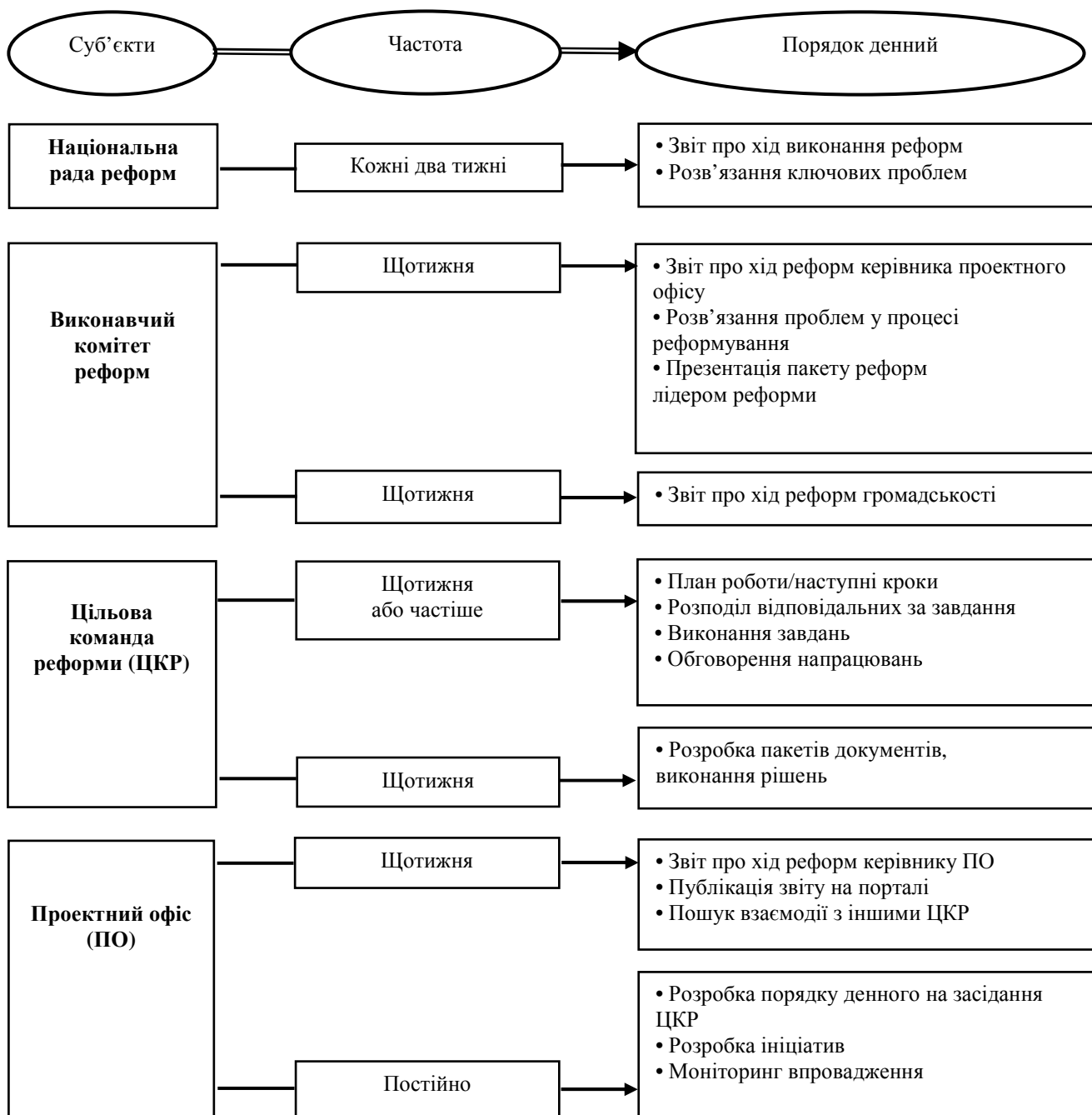

Рис. 1. Бізнес-процес економічних реформ у часі

Джерело: складено за [2, с. 7].

Україна може забезпечити успішність економічних реформ та вижити як самостійна держава лише за умови, що її економіка стане конкурентоспроможною у глобалізованому світі. На жаль, основні показники реформування економіки України за останні роки свідчать про те, що її міжнародна конкурентоспроможність не лише не зросла, а загалом знизилася (табл. 3).

Судячи з показників, наведених у табл. 3, найбільші успіхи простежено в проведенні інституційних реформ, спрямованих на адаптацію системи управління, насамперед економікою, до суспільства, що ґрунтується на принципах демократії та ринкової економіки. Але не все так однозначно. Навіть досить успішна реформа з упровадження системи ProZorro у сферу державних закупівель має чимало «підводних каменів», наприклад передбачає встановлення певних вимог до учасників торгів. Але якщо ці вимоги встановлюються під апріорі визначеного переможця, то, зрозуміло, що ефект від упровадження цієї реформи різко знижується.

Таблиця 3

Основні показники реформування економіки України у 2014–2016 рр.

Економічні реформи	Показник	На початок або за 2014 р.	На кінець або за 2016 р.	Зміни (+,-), %
1	2	3	4	5
У цілому	Рейтинг за індексом глобальної конкурентоспроможності <i>wef, місце</i>	78	85	-9,0
	Рейтинг за індексом конкурентоспроможності економіки <i>imd, місце</i>	49	59	-20,4
	Рейтинг за глобальним інноваційним індексом, <i>місце</i>	71	56	+21,1
	Індекс людського розвитку, <i>місце</i>	83	81	+2,4
	ВВП (за ПКС), <i>млрд дол.</i>	373	353	-5,4
	Місце в списку країн МВФ за ВВП (за ПКС)	46	50	-8,7
Інституційні	Рейтинг за міжнародним індексом прав власності, <i>місце</i>	113	115	-1,8
	Рейтинг за міжнародним індексом економічної свободи, <i>місце</i>	163	162	+0,6
	Рейтинг ведення бізнесу Світового банку (СБ) « <i>doing business</i> », <i>місце</i>	112	80	+28,6
	Рейтинг за індексом сприйняття корупції <i>transparency international</i>	144	131	+9,0
	Заощаджено на публічних закупівлях за рахунок <i>prozorro, млрд. грн</i>	0	9,0	xxx
	Створено об'єднаних територіальних громад	0	367	xxx
Фінансового сектору	Міжнародні резерви України (НБУ), <i>млрд дол.</i>	20,4	15,5	-24,0
	Індекс інфляції, % рік до року	99,7	113,9	-14,2
	Рейтинг СБ і РВС податкового клімату, місце	165	107	+35,2
	Кількість податків	22	11	+50,0
	Ставка єдиного соціального внеску, %	41	22	+46,3
	Дефіцит державного бюджету, %	4,9	3,1	+36,7
	Витрати держбюджету на оборону, % до ВВП	1,0	3,2	+220,0
Аграрного сектору	Капітальні інвестиції, <i>млрд грн</i>	18,4	49,7	+170,1
	Валова додана вартість, <i>млрд грн</i>	161,1	277,2	+72,1
	Фінансові результати до оподаткування, <i>млрд грн</i>	21,7	90,7	+318,0
Промислового сектору	Капітальні інвестиції, <i>млрд грн</i>	86,2	117,8	+36,7
	Валова додана вартість, <i>млрд грн</i>	325,2	497,9	+53,1
	Фінансові результати до оподаткування, <i>млрд грн</i>	13,7	-11,8	-186,1
Інфраструктури	Відремонтовано доріг, <i>км</i>	620 (2013)	2000	+222,6

1	2	3	4	5
Сектору зовнішньоекономічної діяльності	Індекс глобалізації, <i>місце</i>	47	41	+12,8
	Рейтинг аутсорсингової привабливості, <i>місце</i>	41	24	+41,5
	Частка ЄС у загальному товарообігу України, %	31,7	40,7	+28,4
	Частка Росії в загальному товарообігу України, %	27,3	11,6	+57,5
Соціально-орієнтовані	Прожитковий мінімум на одну працездатну особу в розрахунку на місяць, <i>грн</i>	1218	1544	+26,8
	Середньомісячна заробітна плата, <i>грн</i>	3150	4482	+42,3
Енергетичні та еколого-орієнтовані	Частка Росії в загальному обсязі імпорту ядерного палива, %	97	55	+43,3
	Частка Росії в загальному обсязі імпорту природного газу, %	92,5	0	xxx
	Енергоємність, т н. е./тис. міжнар. дол.	0,173	0,159 (2015)	+8,1
	Обсяг забруднювальних речовин, <i>т/км²</i>	0,8	0,7 (2015)	+12,5

Джерело: складено й розраховано автором за [4, с. 93–95; 5; 6; 7, с. 23, 26–27; 8, с. 17].

Чимало заходів пенсійної, медичної та енергетичних реформ мають відверто антисоціальний, особливо щодо осіб, рівень заробітної плати який вищий від мінімальної зарплати, але не мають пілг на житлово-комунальні послуги. Явно декларативний характер реформ з деолігархізації, демонополізації та боротьби з корупцією в економічній сфері. Реформи у фінансовому секторі й економіці загалом не ґрунтуються на стійкій гривні, а більше нагадують «гасіння бюджетних пожеж». Земельна реформа може повторити сумний досвід приватизації промислових об'єктів. Уряд чомусь і не планує реформ із неіндустриалізації країни, осучаснення організаційних форм промислових підприємств (на основі корпоратизації, транснаціоналізації, кластеризації тощо). Але чи можна досягти загального успіху реформ, якщо основу реформ не складуть реформи в промисловому секторі? Звичайно, що ні, і досвід післявоєнної Німеччини це яскраво підтверджує.

Тому на *перспективному етапі* економічних реформ в Україні потрібно буде докорінно перебудувати інституційний базис економіки, подолати не на словах, а на справі корупцію, приборкати інфляцію, реалізувати «план Маршалла» для України (у контексті неіндустриалізації країни), розв'язати базові проблеми життєзабезпечення населення тощо. А завершення реформи з децентралізації управління має забезпечити сталий саморозвиток регіонів на інноваційній основі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження показало, що періодизацію українських економічних реформ на національному й регіональному рівнях краще будувати на термінах перебування при владі президентів України; сучасний пакет українських економічних реформ потребує систематизації (у розрізі блоків реформ) та уточнення переліку самих реформ; громадяни країни повинні стати більш активними не лише щодо зацікавленості в реформах, але й у плані їх реалізації; система управління бізнес-процесом економічних реформ повинна уточнюватися в контексті їх результативності, яку можна оцінювати за основними показниками реформ.

Подальші дослідження особливостей формування та реалізації пакету економічних реформ в Україні і її регіонах потрібно із загального рівня перевести на рівень окремих реформ.

Джерела та література

1. Бліщук К., Третяк Г. Проблеми реалізації економічних реформ в Україні. *Ефективність державного управління*. 2012. Вип. 33. С. 286–293.
2. Національна модель управління реформами. URL: http://reforms.in.ua/sites/default/files/upload/reforms_governance_model_final_ua_0.pdf.
3. Реанімаційний пакет реформ. URL: <http://rpr.org.ua/>
4. Моніторинг прогресу реформ. Київ: Нац. рада реформ, 2017. – 101, [2] с. URL: http://reforms.in.ua/sites/default/files/upload/full_ukr_20_02_2017.pdf.
5. Екологічні показники, рекомендовані ЄЕК ООН, що виробляються органами державної статистики. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ns.htm.
6. Показники середніх заробітних плат по Україні. URL: <http://pensia.ua/ua/baza-znan/pensiyna-enciklopedia/item/485-pokaznyky-serednikh-zarobitnykh-plat-po-ukraini>.

7. Сільське господарство України: стат. зб./відп. за вип. О. М. Прокопенко. Київ: Держслужба статистики України, 2017. 246 с.
8. Тюріна Н. М., Назарчук Т. В. Кризи в економіці України: причини, наслідки, шляхи подолання. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2017. Т. 2. № 2. С. 12–21.

References

1. Blishchuk, K., Tretiak, H. (2012) Problemy realizatsii ekonomichnykh reform v Ukraini [Problems of Realization of Economic Reforms in Ukraine]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia – Effectiveness of public administration*, 33, 286–293 [in Ukrainian].
2. Natsionalna model upravlinnia reformamy [National model for reform management]. Retrieved from: http://reforms.in.ua/sites/default/files/upload/reforms_governance_model_final_ua_0.pdf [in Ukrainian].
3. Reanimatsiyni paket reform [Reanimation package of reforms]. Retrieved from: <http://rpr.org.ua/> [in Ukrainian].
4. Monitorynh prohresu reform [Monitor the progress of reforms] (2017). Kyiv: Nats. rada reform. Retrieved from: http://reforms.in.ua/sites/default/files/upload/full_ukr_20_02_2017.pdf [in Ukrainian].
5. Ekolohichni pokaznyky, rekomendovani YeEK OON, shcho vyrobliaiutsia orhanamy derzhavnoi statystyky [Environmental indicators recommended by UNECE, produced by state statistics bodies]. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ns.htm [in Ukrainian].
6. Pokaznyky serednikh zarobitnykh plat po Ukraini [Indicators of average wages in Ukraine]. Retrieved from: <http://pensia.ua/ua/baza-znan/pensiyna-enciklopedia/item/485-pokaznyky-serednikh-zarobitnykh-plat-po-ukraini> [in Ukrainian].
7. Silske hospodarstvo Ukrainy: stat. zb. [Agriculture of Ukraine: statistical collection] (2017). Kyiv: Derzhsluzhba statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
8. Tiurina, N. M., Karvatska, N. S., Nazarchuk, T. V. (2017) Kryzy v ekonomitsi Ukrainy: prychny, naslidky, shliakhy podolannia [Crises in the Ukrainian economy: causes, consequences, ways of overcoming]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universy-tetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of the Khmelnytsky National University. Economic sciences*, 2/2, 12-21 [in Ukrainian].

Владимир Захарченко. Особенности формирования и реализации пакета экономических реформ в Украине и ее регионах. В статье предпринята попытка обосновать периодизацию украинских экономических реформ в Украине за время пребывания на посту президентов Украины. Сформулировано основное содержание экономических реформ на национальном и региональном уровнях на каждом из этапов. Сформирован пакет и выделены блоки родственных экономических реформ – институциональных, финансового, аграрного и промышленного секторов, инфраструктуры, сектора внешнеэкономической деятельности, социально-ориентированных, энергетических и эколого-ориентированных. Приведены характеристики осведомленности граждан с содержанием отдельных экономических реформ и их оценки результативности реформ. Выделены субъекты реформ (Национальный совет реформ, исполнительный комитет реформ, целевая команда реформ, проектный офис) и обозначены их функциональные обязанности. Рассмотрены особенности управления бизнес-процессом экономических реформ в современных условиях. Установлены этапы, процессы и соответствующие меры по реформированию экономики страны и ее регионов. Определены ключевые показатели результативности экономических реформ в целом и в разрезе отдельных реформ.

Ключевые слова: экономические реформы, пакет реформ, периодизация реформ, бизнес-процесс реформ, управление реформами, оценки результативности реформ.

Vladymyr Zakharchenko. Features of the Formation and Implementation of a Package of Economic Reforms in Ukraine and its Regions. The article attempts to substantiate the periodization of Ukrainian economic reforms in Ukraine over the period of staying on the posts of Ukrainian presidents. The main content of economic reforms at the national and regional levels at each stage is formulated. The package was formed and blocks of related economic reforms – institutional, financial, agrarian and industrial sectors, infrastructure, the sector of foreign economic activity, socially oriented, energy and ecologically oriented – were allocated. The characteristics of citizens' awareness of the content of certain economic reforms and their assessment of the effectiveness of reforms are presented. The subjects of reforms (the National Council of Reforms, the executive committee of reforms, the target team of reforms, the project office) are outlined and their functional responsibilities are outlined. The peculiarities of management of business process of economic reforms in modern conditions are considered. Stages, processes and corresponding measures on reforming the economy of the country and its regions are established. The key indicators of the effectiveness of economic reforms in general and in the context of individual reforms are determined.

Key words: economic reforms, package of reforms, periodization of reforms, business process of reforms, management of reforms, evaluation of the effectiveness of reforms.

Стаття надійшла до редакції 06.12.2017 р.